

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการเรียนการสอนในปัจจุบันได้เปลี่ยนจากความสามารถในการจดจำเนื้อหาวิชาที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูผู้สอนแต่เพียงอย่างเดียวมาเน้นความสำคัญในการพัฒนาคนให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็นและสามารถแก้ปัญหาได้ ตลอดจนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างไม่หยุดยั้ง โดยมีครูเป็นผู้คอยชี้แนะแนวทางในการเรียนให้ แนะนำให้นักเรียนรู้จักวิธีศึกษาค้นคว้า รู้จักวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผล และแหล่งที่นักเรียนสามารถใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้อย่างกว้างขวางใกล้ตัวที่สุดคือ ห้องสมุดโรงเรียน

ห้องสมุดโรงเรียน หมายถึงห้องสมุดของสถาบันการศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา อันได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียนอนุบาล ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา (รัฐจวน อินทรกำแหง 2524 : 16) ห้องสมุดโรงเรียนเป็นแหล่งรวบรวมหนังสือสรรพวิชาความรู้ต่าง ๆ เพื่อบริการการอ่านแก่เด็กนักเรียน โดยรวบรวมหนังสือประเภทต่าง ๆ ทั้งหนังสือวิชาการ หนังสือแบบเรียน หนังสือสำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอน หนังสือที่เสริมการอ่านของเด็ก และหนังสือสำหรับเด็กอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน

ห้องสมุดโรงเรียนนอกจากเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ แล้วยังเป็นแหล่งเพาะนิสัยรักการอ่านให้แก่เด็ก ซึ่งนิสัยรักการอ่านนี้จะต้องปลูกฝังตั้งแต่ยังเด็ก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติตระหนักถึงความสำคัญในข้อนี้ ได้ดำเนินการจัดให้โรงเรียนประถมศึกษาที่มีห้องสมุดประจำโรงเรียน และหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (หมวดวิद्याจนเสกุล : 2528) ได้ให้ความสำคัญของห้องสมุดถึงกับบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดลงในหลักสูตรวิชาทักษะภาษาไทย ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นต้นไป

ในการจัดตั้งห้องสมุดแต่ละแห่งจำเป็นต้องใช้เงินงบประมาณเป็นจำนวนมากในการก่อสร้างอาคารสถานที่ การจัดซื้อจัดหาวัสดุ การจัดเตรียมทรัพยากรก่อนนำออกบริการผู้เข้าร่วมทั้งการซ่อมแซมและบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะให้บริการผู้ใช้ ทำให้ห้องสมุดต้องหา

วิธีดำเนินการ เพื่อให้ผู้ใช้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรของห้องสมุดให้คุ้มค่าที่สุด บรรณารักษ์จึงได้จัดบริการประเภทต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้ได้รับความสะดวกเร็วในการศึกษาค้นคว้า รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการใช้ห้องสมุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดโรงเรียน ประถมศึกษา กิจกรรมมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการอ่านและการใช้ห้องสมุดของเด็ก กิจกรรมที่นิยมจัดในห้องสมุด คือ จัดนิทรรศการ การเล่านิทาน การปฐมนิเทศ และการจัดแสดงหนังสือ (วาณี ฐานวงศ์คานติ 2521 : 102)

การจัดแสดงหนังสือ (Book Display) เป็นบริการอย่างหนึ่งของห้องสมุด เพื่อชักจูงให้ผู้ใช้เกิดความสนใจในหนังสือ ทำให้มีการใช้ประโยชน์จากหนังสือของห้องสมุดอย่างคุ้มค่า นอกจากนี้การจัดแสดงหนังสือยังเป็นการเชื่อมโยงหนังสือที่แบ่งแยกจากกัน เนื่องจากการจัดหมวดหมู่ให้มีโอกาสอยู่ร่วมกัน เด็กบางคนยังไม่มีความสามารถในการใช้ห้องสมุด บางครั้งเลือกหนังสืออ่านโดยวิธีเดินดูตามชั้นหนังสือ เด็กบางคนเลือกหนังสืออ่านตามความคุ้นเคย ทำให้หนังสือส่วนหนึ่งไม่มีใช้อย่างทั่วถึง การจัดแสดงหนังสือจะทำให้เด็กได้รู้จักหนังสือและนำไปใช้

จากความสำคัญดังกล่าวของการจัดแสดงหนังสือในห้องสมุด ผู้วิจัยในฐานะบรรณารักษ์ห้องสมุดประถมศึกษาโรงเรียนจิตรลดา ซึ่งเป็นห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นใหม่เพื่อบริการแก่เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-5 จึงมีความประสงค์ทำโครงการทดลองการจัดแสดงหนังสือเพื่อศึกษาผลการยืมหนังสือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5 ในห้องสมุดประถมศึกษาโรงเรียนจิตรลดา ผลการทดลองจะทำให้ทราบว่า การจัดแสดงหนังสือมีผลต่อการยืมหนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษาหรือไม่และอย่างไร นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางสำหรับห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา จัดแสดงหนังสือเพื่อส่งเสริมการอ่านแก่นักเรียนต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์เกี่ยวกับการจัดแสดงหนังสือ ปรากฏว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นของต่างประเทศ และทำการวิจัยในห้องสมุดประชาชนมากกว่าห้องสมุดประเภทอื่น หนังสือที่ใช้ในการจัดแสดงนิยมใช้หนังสือที่มีอยู่ภายในห้องสมุด หรือเป็นหนังสือที่ผู้ใช้ห้องสมุดสามารถเลือกอ่านได้ภายในห้องสมุดนั้น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาถึงผลของการจัดแสดงหนังสือสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. การจัดแสดงหนังสือในห้องสมุดประชาชน งานวิจัยในต่างประเทศ ได้มีผู้ทำการวิจัยไว้ดังนี้

Herbert Goldhor (1972) ได้จัดแสดงหนังสือในห้องสมุดประชาชน 2 แห่ง ซึ่งมีลักษณะแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน คือ ห้องสมุดประชาชนเมือง Champaign และห้องสมุดประชาชนเมือง Urbana ในมลรัฐ Illinois. โดยตั้งสมมติฐานไว้ 2 ประการ ประการแรก ผู้ใช้ห้องสมุดส่วนมากขอยืมหนังสือโดยการเดินดูตามชั้นหนังสือ ประการที่สองการจัดแสดงหนังสือในบริเวณที่มีผู้ใช้เข้าถึงเป็นอันดับแรก ทำให้ผลการขอยืมหนังสือเหล่านี้มีปริมาณสูงขึ้น โดย Goldhor กำหนดให้ห้องสมุดประชาชนเมือง Champaign เป็นห้องสมุดทดลอง และห้องสมุดประชาชนเมือง Urbana เป็นห้องสมุดควบคุม การทดลองแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ๆ ละ 6 เดือน ในช่วงแรกเก็บสถิติการยืมหนังสือ 110 ชื่อเรื่องที่วางอยู่บนชั้นปกติในห้องสมุดทั้ง 2 แห่ง ในช่วงที่ 2 จัดแสดงหนังสือเฉพาะในห้องสมุดทดลอง คือ ห้องสมุดประชาชนเมือง Champaign โดยจัดแสดงใกล้บริเวณจ่าย - รับ และประตูทางเข้าออกทำการเก็บสถิติการยืมในห้องสมุดประชาชนทั้ง 2 แห่ง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สถิติการขอยืมหนังสือในห้องสมุดประชาชนเมือง Champaign ในช่วงที่ 2 สูงกว่าสถิติการขอยืมในช่วงแรก และสูงกว่าสถิติการยืมหนังสือในช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 ของห้องสมุดควบคุม คือ ห้องสมุดประชาชนเมือง Urbana อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังได้ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และสอบถามทางโทรศัพท์ถึงวิธีการเลือกหนังสือ จากผลการสอบถามพบว่าผู้ใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่ใช้วิธีเลือกหนังสือโดยการเดินดูตามชั้นมากกว่าวิธีอื่น ๆ

ในปี ค.ศ. 1978-1979 Goldhor ได้ทำการวิจัยขึ้นอีกครั้งหนึ่งในห้องสมุดประชาชนเมือง Jamaican โดยทำการคัดเลือกหนังสือจำนวน 144 ชื่อเรื่อง หนังสือ 66 ชื่อเรื่อง ถูกนำไปจัดแสดงที่ชั้นจัดแสดงหนังสือเป็นเวลา 3 เดือน และหนังสือ 39 ชื่อเรื่อง ถูกจัดนิมฟ์ในรูปแบบของรายชื่อหนังสือ (Book list) จำนวน 1,000 ฉบับเพื่อแจกจ่ายไป ส่วนหนังสือที่เหลืออีก 39 ชื่อเรื่อง ถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มควบคุม Goldhor ทำการเก็บสถิติการยืมหนังสือที่ใช้ในการทดลองเป็นเวลา 6 เดือน และแจกแบบสอบถามเพื่อต้องการที่จะทราบว่าอะไรเป็นสาเหตุให้ผู้ใช้ห้องสมุดเลือกใช้หนังสือเหล่านั้น ผลจากการทดลองพบว่าหนังสือทั้ง 2 กลุ่มมีสถิติการยืมที่สูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับระยะเวลา 3 เดือนก่อนทำการทดลอง และสูงกว่าหนังสือกลุ่มควบคุม ซึ่งผลการศึกษาในครั้งที่สองของ Goldhor สอดคล้องกับผลการศึกษาในครั้งแรก

Margaret Taylor (1982) ได้ทำการทดลองจัดแสดงหนังสือและจัดทำรายชื่อหนังสือในห้องสมุดประชาชน สำหรับหนังสือที่ Taylor ใช้ในการทดลองจะเป็นหนังสือที่ผู้ใช้ห้องสมุดให้อยู่เป็นประจำ โดยคัดเลือกหนังสือให้ครอบคลุม 3 หัวข้อ คือ โคลงกลอน ประวัติ นักวิทยาศาสตร์ เรื่องเกี่ยวกับกีฬาและนักกีฬา หนังสือทั้งหมดถูกแยกเป็น 2 กลุ่ม โดย Taylor จัดหนังสือกลุ่มแรกเป็นกลุ่มควบคุม หนังสือกลุ่มที่สองถูกจัดทำรายชื่อในรูปของบรรณานุกรม 3 หัวเรื่อง และวางรอบห้องสมุดเพื่อให้ผู้ใช้สามารถหยิบอ่านได้ จากนั้นเก็บสถิติการใช้เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ผลปรากฏว่ารายชื่อหนังสือทำให้ผู้ใช้หนังสือเพิ่มขึ้น เพื่อให้ได้ผลการทดลองที่แน่นอน Taylor ได้จัดแสดงหนังสือที่คัดเลือกในห้องสมุดประชาชนอีกครั้งหนึ่ง โดยจัดแสดงหนังสือประเภทโคลง กลอน และประวัตินักวิทยาศาสตร์ที่ชั้น 2 ของห้องสมุดใกล้กับชั้นหนังสือวิชาการ แต่อยู่ในบริเวณที่นั่งอ่าน ซึ่งผู้ใช้สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน ส่วนหนังสือเกี่ยวกับกีฬาและนักกีฬาก็ถูกจัดแสดงที่ชั้น 1 ของห้องสมุดใกล้โต๊ะจ่าย-รับ เก็บข้อมูลการยืมหนังสือเป็นเวลา 4 สัปดาห์ ผลที่ได้จากการทดลองครั้งที่ 2 สอดคล้องกับผลการทดลองครั้งแรก คือทั้งการจัดแสดงหนังสือ (Book Display) และรายชื่อหนังสือ (Book list) มีผลทำให้การขอยืมหนังสือที่นำมาจัดแสดงเพิ่มขึ้น และได้ผลเช่นเดียวกับงานวิจัยของ Goldhor

Sharon Baker (1985) ได้ทำการศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้การยืมหนังสือสูงขึ้น โดยทำการทดลองในห้องสมุดประชาชนขนาดเล็ก 2 แห่ง คือ Mahomet และ Monticello มลรัฐ Illinois Baker ได้ตั้งสมมติฐานไว้ 2 ข้อ สมมติฐานข้อ 1 คือ นำหนังสือนวนิยายมาจัดแสดงในสถานที่ที่มองเห็นได้ชัดเจน จะทำให้มีการยืมสูงขึ้น ผลการวิจัยพบว่าการนำหนังสือนวนิยายมาจัดแสดงในสถานที่ที่มองเห็นได้ชัดเจน ทำให้การขอยืมเพิ่มสูงกว่าการนำหนังสือนวนิยายไว้ที่ชั้นหนังสือปกติ หรือการนำหนังสือไว้ในที่มองเห็นไม่ชัดเจน ผลที่ปรากฏเช่นนี้เป็นเพราะว่าสภาพรูปเล่มของหนังสือดึงดูดสายตาของผู้ใช้บริการห้องสมุด

นอกจากนี้ Baker ได้เสนอแนะถึงองค์ประกอบของการจัดแสดงหนังสือว่า การจัดแสดงหนังสือควรจัดแสดงในสถานที่มองเห็นได้ง่ายและชัดเจน หรือในสถานที่ที่คนสัญจรไปมา ส่วนการกำหนดขอบเขตการคัดเลือกสิ่งพิมพ์ควรจัดทำในห้องสมุดขนาดใหญ่ ซึ่งมีสิ่งพิมพ์จำนวนมาก จะได้ผลดีกว่าในห้องสมุดขนาดเล็ก

ส่วนงานวิจัยในประเทศ ประนิมพรรณ วรพันธ์ (2526) ได้ทำการทดลองจัดแสดงหนังสือในห้องสมุดประชาชน 3 ขนาด คือ ห้องสมุดประชาชนขนาดใหญ่ ห้องสมุดประชาชนขนาดกลาง ห้องสมุดประชาชนขนาดเล็ก ผลการทดลองพบว่าการจัดแสดงหนังสือในห้องสมุดประชาชนขนาดใหญ่และห้องสมุดประชาชนขนาดเล็กไม่มีผลทำให้การยืมหนังสือสูงขึ้น แต่จะทำให้การยืมหนังสือในห้องสมุดประชาชนขนาดกลางสูงขึ้น เนื่องจากห้องสมุดประชาชนขนาดใหญ่ (ห้องสมุดประชาชนลุมพินี) ตั้งอยู่ในสวนสาธารณะซึ่งมีบุคคลจากที่ต่าง ๆ เข้ามาเที่ยวและพักผ่อน เมื่อเห็นหนังสือที่จัดแสดงไว้ใกล้ประตูทางเข้า-ออก จึงเกิดความสนใจและหยิบอ่านภายในห้องสมุดโดยที่ไม่ได้ยืมกลับไปบ้านเพราะไม่ได้เป็นสมาชิกของห้องสมุดแห่งนี้ ห้องสมุดประชาชนขนาดเล็ก (ห้องสมุดประชาชนบางเขน) ผู้ใช้เคยชินกับการหยิบหนังสือจากชั้นหนังสือปกติ ดังนั้นเมื่อมีการนำหนังสือเหล่านี้มาจัดแสดงจึงทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดไม่สามารถหาหนังสือที่เคยอ่านพบและไม่มีโอกาสยืมหนังสือเหล่านี้ ส่วนห้องสมุดประชาชนขนาดกลาง (ห้องสมุดประชาชนปทุมวัน) มีการยืมหนังสือกลับไปอ่านที่บ้านสูงขึ้น เพราะห้องสมุดขนาดกลางไม่ได้ตั้งอยู่ในที่ที่คนทั่วไปจะมองเห็นชัดเจน ผู้ใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่ คือ สมาชิกของห้องสมุดซึ่งมาใช้ห้องสมุดเป็นประจำ เมื่อมีการนำหนังสือมาจัดแสดงจึงมีแนวโน้มที่จะยืมกลับไปอ่านที่บ้านมากกว่า

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการจัดแสดงหนังสือในห้องสมุดประชาชน พบว่าผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกัน คือ การจัดแสดงหนังสือบริเวณที่ผู้ใช้ห้องสมุดสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น บริเวณประตูทางเข้า-ออก โต๊ะจ่าย-รับหนังสือ มีผลทำให้การยืมหนังสือสูงขึ้น ดังผลการวิจัยของ Goldhor (1972, 1978-1979) Taylor (1982) และ Baker (1985) ที่กล่าวแล้ว เพราะผู้ใช้สามารถมองเห็นหนังสือได้อย่างชัดเจนและสามารถเลือกหาหนังสืออ่านได้เอง รวมทั้งผู้ใช้สามารถทราบได้ว่าห้องสมุดมีหนังสือเหล่านั้น ทำให้ผู้ใช้พอใจและใช้หนังสือเหล่านั้นมากขึ้น

สำหรับหนังสือที่ใช้ในการจัดแสดง ผู้วิจัยส่วนมากจะใช้หนังสือที่มีอยู่ประจำภายในห้องสมุด เช่น หนังสือประเภทนวนิยาย สารคดี วรรณคดี โคลงกลอน ประวัตินักวิทยาศาสตร์ กีฬาและนักกีฬา เป็นต้น นอกจากนี้ Goldhor (1972) พบว่าการจัดแสดงหนังสือในบริเวณที่ผู้ใช้เข้าถึงเป็นอันดับแรก ทำให้ผลการยืมหนังสือเหล่านี้สูงขึ้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1978 Goldhor ได้ทำการทดลองครั้งที่ 2 โดยใช้การจัดแสดงหนังสือจัดนิมพ์รายชื่อหนังสือ (Book list) ประกอบ เพื่อแจกผู้ใช้ ห้องสมุด ผลการวิจัยปรากฏว่าหนังสือทั้ง 2 กลุ่ม มีสถิติการยืม

สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Taylor (1982) ที่ว่านอกจากการจัดแสดงหนังสือ (Book Display) แล้วรายชื่อ หนังสือ (Book list) ก็มีผลทำให้การยืมสูงขึ้น

Baker (1985) ได้เสนอความคิดเห็นว่า การนำหนังสือนวนิยายมาจัดแสดงในสถานที่ที่มองเห็นได้ชัดเจนทำให้มีการยืมเพิ่มสูงขึ้นกว่าการนำหนังสือนวนิยายไว้บนชั้นปกติหรือในที่ที่มองเห็นไม่ชัดเจน เพราะว่าสภาพรูปเล่มของหนังสือดึงดูดสายตาของผู้ใช้บริการห้องสมุด Baker เสนอแนะถึงองค์ประกอบของการจัดแสดงหนังสือว่า การจัดแสดงหนังสือควรจัดแสดงในสถานที่มองเห็นได้ง่ายและชัดเจน หรือใน สถานที่ที่คนสัญจรไปมา

2. การจัดแสดงหนังสือในห้องสมุดมหาวิทยาลัย

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดแสดงหนังสือในห้องสมุดมหาวิทยาลัย พบว่า มีงานวิจัยเพียงเรื่องเดียว ทำการวิจัยโดย William Aguiter ในปี ค.ศ. 1982 เรื่อง The Influence of a Book Display on Circulation in a Two-Year College Library เป็นการศึกษาถึงผลการจัดแสดงหนังสือต่อการยืมหนังสือของห้องสมุดมหาวิทยาลัย Parkland มลรัฐ Illinois โดยยึดหลักการการศึกษาของ Goldhor (1972) ซึ่งศึกษาการยืมในห้องสมุดประชาชนเมือง Champaign และห้องสมุดประชาชนเมือง Urbana มลรัฐ Illinois วิธีการศึกษาของ Aguilar คือ สุ่มตัวอย่างหนังสือที่ยืมออกจากห้องสมุด จำนวน 100 เล่มจากจำนวนหนังสือทั้งหมด และคัดเลือกหนังสือจำนวน 50 เล่มเพื่อนำมาจัดแสดง บันทึกข้อมูลการยืมทั้ง 2 ภาคการศึกษาทั้งก่อนและหลังการจัดแสดงหนังสือ และทำการศึกษาผู้ใช้ 2 วิธี คือ ติดต่อสอบถามผู้ยืมหนังสือทางโทรศัพท์ และส่งแบบสอบถามไปให้ผู้ยืมหนังสือจำนวน 47 คน เพื่อศึกษาถึงเหตุผลในการเลือกและยืมหนังสือที่จัดแสดง ผลจากการศึกษาข้อมูลการยืมพบว่าหนังสือที่นำมาจัดแสดงส่งผลให้ปริมาณการยืมสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลทางโทรศัพท์และข้อมูลจาก แบบสอบถาม ส่วนหนังสือที่ไม่ได้จัดแสดง จะถูกยืมเพื่อใช้เป็นหนังสือประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียน

3. การจัดแสดงหนังสือในห้องสมุดโรงเรียน จากการสำรวจงานวิจัยในระดับห้องสมุดโรงเรียน พบว่าในปี พ.ศ. 2526 มัลลิกา เอี่ยมละออ ได้ศึกษาผลการเล่าเรื่องหนังสือต่ออัตราการยืมหนังสือในห้องสมุดโรงเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลสามเสน โดยทำการทดลองใช้กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน 5 กิจกรรม คือ การเล่านิทาน

การเล่าเรื่องหนังสือ การแสดงหุ่น การอ่านหนังสือให้เด็กฟังและการจัดแสดงหนังสือกับกลุ่มทดลองจำนวน 93 คน ผลการทดลองปรากฏว่ากลุ่มทดลองมีอัตราการยืมเพิ่มขึ้น

ส่วนการศึกษาในห้องสมุดโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยสอดคล้องกัน ดังนี้ วิไล ประกิจ (2531) ศึกษาสภาพและความต้องการการจัดกิจกรรมสร้างเสริมการอ่านสำหรับห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมเพื่อบริการแนะแนวการอ่านที่ครู-บรรณารักษ์ได้จัดมากที่สุด คือ การแนะนำหนังสือโดยการจัดแสดงหนังสือหรือ ใบหุ้มปกหนังสือ ทั้งนี้เพราะการจัดแสดงหนังสือเป็นกิจกรรมที่จัดง่ายสะดวกกว่าการแนะนำหนังสือโดยวิธีอื่น ๆ สมใจ พุทธเบญจพันธ์ (2528) ศึกษาผลของการส่งเสริมการอ่านที่มีต่อความสนใจในการอ่านและเข้าใช้ห้องสมุดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมการอ่าน (การเล่าเรื่องหนังสือ การสนทนาเรื่องการเลือกอ่านและประโยชน์ของการอ่าน การแสดงหนังสือที่น่าสนใจของห้องสมุด การสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือ) มีการใช้ห้องสมุดและมีอัตราการยืมหนังสือเพิ่มขึ้น เพราะกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการอ่านและการเข้าใช้ห้องสมุดของนักเรียน คือทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม มีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบรรณารักษ์กับนักเรียนและสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ห้องสมุดเป็นผลทำให้นักเรียนมีความสนใจในการอ่านสูงขึ้น

Mary Ann Lawson (1984) ได้ศึกษาถึงสถานที่จัดแสดงหนังสือ และโฆษณาหนังสือที่มีผลต่อจำนวนการอ่านหนังสือ และลักษณะของหนังสือที่อ่าน โดยนำการทดลองกับนักเรียนเกรด 4 จากสองโรงเรียน โรงเรียนละ 3 ห้องเรียน แต่ละโรงเรียนจะแยกออกเป็นกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 1 จะเลือกหนังสืออ่านจากหนังสือที่เลือกมาจัดแสดงแยกไว้ต่างหากในห้องสมุด กลุ่มที่ 2 ได้รับการเล่าเรื่องหนังสือจากบรรณารักษ์ พร้อมรายชื่อหนังสือและอ่านคำโฆษณาแนะนำหนังสือจากป้ายประกาศในห้องเรียนแล้วจึงมาเลือกอ่านหนังสือในห้องสมุด กลุ่มที่ 3 เลือกหนังสืออ่านโดยไม่ได้รับการแนะนำใด ๆ ทั้งสิ้น ใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ ผลการทดลองปรากฏว่านักเรียนในกลุ่มทดลองที่ 1 ที่เลือกหนังสืออ่านจากหนังสือที่ได้รับการคัดเลือกมาแล้วนำมาจัดแสดงจะอ่านหนังสือมากกว่ากลุ่มทดลองที่ 2 และกลุ่มทดลองที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดแสดงหนังสือ ซึ่งมีการทำวิจัยในห้องสมุด 3 ประเภทคือ ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และห้องสมุดโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาถึงผลของการจัดแสดงหนังสือว่ามีผลต่อการยืมหนังสืออย่างไร ปรากฏว่าผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกัน คือการจัดแสดงหนังสือบริเวณที่ผู้ใช้ห้องสมุดสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น บริเวณประตูทางเข้า-ออก มีผลทำให้การยืมหนังสือสูงขึ้น เป็นเพราะผู้ใช้สามารถมองเห็นหนังสือได้อย่างชัดเจน และสามารถเลือกหาหนังสืออ่านได้เอง รวมทั้งผู้ใช้สามารถทราบได้ว่าห้องสมุดมีหนังสือเหล่านั้นทำให้ผู้ใช้พอใจและใช้หนังสือที่จัดแสดงมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบผลของการจัดแสดงหนังสือต่อการขอยืมหนังสือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนจิตรลดา

สมมติฐานของการวิจัย

การจัดแสดงหนังสือมีผลทำให้การขอยืมหนังสือที่จัดแสดงสูงขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้ทำการทดลองจัดแสดงหนังสือที่ห้องสมุดประถมศึกษา (ประถมปีที่ 1-5) โรงเรียนจิตรลดา (ในปีที่ทำการวิจัยโรงเรียนจิตรลดาเปิดสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่5)
2. หนังสือที่ใช้ในการทดลอง คือหนังสือสำหรับเด็กที่มีอยู่ในห้องสมุดประถมศึกษาโรงเรียนจิตรลดา ทั้งหนังสืออ่านเพื่อความรู้อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน ซึ่งคัดเลือกมาจำนวน 60 ชื่อเรื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. คัดเลือกหนังสือสำหรับเด็กเพื่อจัดแสดง 60 ชื่อเรื่อง ประกอบด้วยหนังสือ
- 2 ประเภท คือ

1.1 หนังสือสำหรับเด็กเพื่อความรู้ เช่น หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเทศกาล
ขนบธรรมเนียมประเพณี หนังสือเกี่ยวกับศิลปะ หนังสือชีวประวัติบุคคลสำคัญ และหนังสือเกี่ยวกับ
สถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

1.2 หนังสือสำหรับเด็กเพื่อความเพลิดเพลิน เช่น จินตนิยาย เทพนิยาย
นิทานเรื่องสัตว์ และนิทานคติสอนใจ เป็นต้น

โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1. เป็นหนังสือสำหรับเด็กประถมศึกษาที่มีอยู่ในห้องสมุดโรงเรียน
จิตรลดา
 2. เป็นหนังสือซึ่งตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2529-2531
 3. เป็นหนังสือสำหรับเด็กที่ยอมรับโดยทั่วไปว่ามีคุณภาพดีในด้าน
การพิมพ์ ด้านเนื้อหาและรูปเล่ม
2. จัดแยกหนังสือ 60 ชื่อเรื่องเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 30 ชื่อเรื่องในแต่ละกลุ่ม
ประกอบด้วยหนังสือสำหรับเด็กเพื่อความรู้และเพื่อความเพลิดเพลินอย่างละ 15 ชื่อเรื่อง
3. เก็บสถิติการขอยืมหนังสือทั้ง 60 ชื่อเรื่องนี้เป็นเวลา 4 เดือน ก่อนการจัดแสดง
 4. จัดแสดงหนังสือกลุ่มที่ 1 (30 ชื่อเรื่อง) ที่ชั้นจัดแสดงหนังสือด้านหน้าห้องสมุด
เป็นเวลา 2 สัปดาห์
 5. เก็บสถิติการขอยืมหนังสือกลุ่มที่ 1 (30 ชื่อเรื่อง) เป็นเวลา 1 เดือน
 6. จัดแสดงหนังสือกลุ่มที่ 2 (30 ชื่อเรื่อง) ที่ชั้นจัดแสดงหนังสือด้านหน้าห้องสมุด
เป็นเวลา 2 สัปดาห์
 7. เก็บสถิติการขอยืมหนังสือกลุ่มที่ 2 (30 ชื่อเรื่อง) เป็นเวลา 1 เดือน
 8. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองทั้ง 2 ครั้ง นำข้อมูลมาหาค่ามัธยฐานเลขคณิต
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที (T-test)
 9. รายงานผลการวิจัย สรุป อภิปรายผลและเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบผลการจัดแสดงหนังสือต่อการขอยืมหนังสือของนักเรียนระดับ
ประถมศึกษาโรงเรียนจิตรลดา

2. เป็นการกระตุ้นให้ห้องสมุดโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีการจัดแสดงหนังสือ เพื่อส่งเสริมการอ่าน

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การขอยืม หมายถึง การที่นักเรียนซึ่งเป็นสมาชิกของห้องสมุด นำหนังสือออกจากห้องสมุดโรงเรียน โดยประทับตราลงวันที่ยืม/คืน และลงชื่อผู้ยืมอย่างเรียบร้อย

การจัดแสดงหนังสือ หมายถึง การนำหนังสือตามที่กำหนดมาวางบนชั้นจัดแสดงหนังสือที่สามารถมองเห็นและหยิบอ่านได้ง่ายในบริเวณที่มีผู้ใช้ผ่านไป-มา

หนังสือสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือที่สร้างขึ้นเพื่อให้เด็กอ่านโดยเฉพาะ โดยคำนึงถึงจิตวิทยาของเด็ก เนื้อหาตรงกับความสนใจและความต้องการของเด็กแต่ละวัย จำนวนหน้าเหมาะสม ขนาดรูปเล่มกระทัดรัด ตัวอักษรตัวโตชัดเจน เหมาะสมกับวัยและสายตาของเด็ก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย